

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет управління та безпеки населення
(назва факультету/підрозділу)

кафедра психології діяльності в особливих умовах
(назва кафедри)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософська антропологія»

вибіркова загальна,
очна (денна) форма здобуття освіти

за освітньо-науковою програмою «Екстремальна та кризова психологія»

підготовки доктора філософії

у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 053 «Психологія»

мова викладання українська

Рекомендовано кафедрою
психології діяльності в особливих
умовах
на 2024–2025 навчальний рік.
Протокол від 23 серпня 2024 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до робочої програми вибіркового загального освітнього компонента «Філософська антропологія»

2024 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософська антропологія» забезпечує знання і застосування ідей та положень загальнотеоретичного рівня, що дозволяють підвищити потенціал здобувачів наукового ступеня *PhD* в опрацюванні ними методологічного і теоретичного ресурсу дослідної кваліфікаційної роботи. Концепції філософської антропології являють собою методологічний базис і надають логічні інструменти та підвалини конкретно-наукового дослідження на поглиблення розуміння закономірностей людської природи та її реалізації в різноманітній діяльності.

Аналітика явищ і процесів індивідуальної та соціальної самореалізації людини, людства є принагідною у *SMART* і *SWOT* вимірах дослідних робіт (*Soft Skills*, критичне мислення, порядкування інформаційною складовою). В аспекті духовно-інтелектуальної спроможності здобувачів курсу Філософської антропології сприяє академічній доброчесності і фаховій зрілості здобувача *PhD* згідно з критеріями глобальної наукової спільноти.

Особливість дисципліни «Філософська антропологія» виражається дискурсивною логікою, значимою для архітектури наукового дослідження.

Вивченню дисципліни «Філософська антропологія» у межах освітньо-наукової програми передують навчальна дисципліна ОК 1 «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень», на другому рівні вищої освіти – «Філософія і методологія науки», на першому – «Філософія».

Вивчення навчального компонента «Філософська антропологія» займає 1 семестр, вміщує 4 кредити ЄКТС (120 годин) та здійснюється у 2 семестрі третього року підготовки здобувачів *PhD* 120 годин (з них 20 лекційних, 24 семінарських аудиторних та 76 годин самостійної роботи). Завершується екзаменом.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Рябініна Олена Володимирівна, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету управління та безпеки населення, доктор філософських наук, професор
Контактна інформація	Телефон +380661336585
E-mail	evryabinina@gmail.com
Наукові інтереси	1) специфіка духовно-теоретичного досвіду; 2) феноменологічна філософія; 3) цифрові арт-практики, онтологія музики
Професійні здібності	1) відповідають кваліфікації доктора філософських наук, професора по кафедрі соціальних і гуманітарних дисциплін; зокрема

	<p>навчання здобувачів вищої освіти логіці та методології теоретичної діяльності;</p> <p>2) керівництво науковими дослідженнями кафедри та здобувачів вищої освіти;</p> <p>3) основи проектної діяльності (<i>Fundraising</i> проект «Платформи й інструменти <i>online</i> навчання» в рамках Міжнародного стажування під супервізією Ягелонського ун-ту (захищений 2021 року)</p>
<p>Наукова діяльність за освітнім компонентом</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія. Підручник для здобувачів вищої освіти/ авт. кол. Під ред. Рябініної О.В. і Юрченко Л.І. – Х.: НУЦЗ України. – 2021. – 296 с. 2. Olena Riabinina, Inna Kovalenko, Kseniia Nesterenko. Space In Music Of Electroacoustic Formation As a Phenomenon Of Collision Of Symbolic Immortality. COGITATO: Multidisciplinary Research Journal. – Vol. XV, no. 2/June, 2023.– pp. 67 – 105 (<i>Scopus</i>) 3. Saienko, V., Zabiika, I., Potikha, O., Riabinina, O., & Mykhaliuk, A. (2023). Information Society: Educational Trends and Technical Aspects of Formation (EU Experience). <i>Journal of Higher Education Theory and Practice</i>, 23(11). https://doi.org/10.33423/jhetp.v23i11.6232 DOI: https://doi.org/10.33423/jhetp.v23i11.6232 (<i>Scopus</i>) 4. Рябініна О.В., Коваленко І.І. Простір <i>HOMO VIRTUALIS</i> і пост-цифрова естетика музики. К.: Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтва. 2018. Вип. 4. С. 214 – 221 (<i>Web of Science</i>) 5. Ryabinina, Olena; Kovalenko, Inna y Nesterenko, Ksenia. Metamorphoses of historicity in modern culture. Revista Notas Históricas y Geográficas, número 26, Enero-Junio 2021. Pp. 189-207. (<i>Scopus & Web of Science Core Collection</i>) 6. Korzh-Usenko L., Kuznetsova O., Pryma V., Cheryshchuk Y., Riabinina O., & Cherniakova O. (). Distance learning as an educational technology: development prospects and challenges of today . Laplage in Journal, 7(3B), 2021, p.518-526. https://doi.org/10.24115/S2446-220202173B1584p.518-526 (<i>Web of Science Core Collection</i>) 7. Ryabinina, Olena; Trynyak, Maya; Kovalenko, Inna; Kalnytskyi, Eduard y Kharlamov, Mykhailo. Postdigital practice and spatial specificity of music. Revista Inclusiones Vol: 8 num 1 (2021): 229-240 8. Yurchenko L, Riabinina O., Prykhodko T, Gontarenko L. Legal and moral basis of nature management control and nature protection activity. // Scientific and practical

	international conference: Public Administration in the 21 st Century: Problems and Development Prospects. – 20 November 2020 – Article 11. (<i>Web of Science Core Collection</i>) Профіль у Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=HdaSiYcAAAAJ Web of Science Researcher U – 7874 – 2018 Профіль ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1870-8261
--	---

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з дисципліни «Філософська антропологія» проводяться відповідно до розкладу занять. Електронний формат розкладу (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом навчального року щопонеділка з 15.00 до 16.00 у кабінеті № 416. За потреби час додаткової консультації здобувачів освіти погоджується з викладачем.

Мета навчальної дисципліни «Філософська антропологія» – надати здобувачам *PhD* філософсько-теоретичні основи для дослідження значимих характеристик людської суб'єктивності.

Застосовність програмних результатів навчання з даної дисципліни при вивченні ОК 03 «Управління науковими проектами», ОК 04 «Методика викладання у вищій школі», ОК 06 «Педагогічна практика» та в окремих розділах дослідної діяльності при написанні та підготовці дисертації до захисту визначає її роль як **теоретичного інструмента в освітньо-науковій програмі рівня *PhD***.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова загальна	
Рік підготовки	3-й	
Семестр	2-й	
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС		4
- кількість модулів		2
- загальна кількість годин		120
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)		12

- практичні заняття (годин)		
- семінарські заняття (годин)		4
- лабораторні заняття (годин)		
- курсовий проект (робота) (годин)		
- інші види занять (годин)		
- самостійна робота (годин)		104
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)		
- підсумковий контроль		екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного вивчення дисципліни «Філософська антропологія» необхідні є досягнуті програмні результати навчання з філософських дисциплін першого та другого рівнів вищої освіти: «Філософія», «Історія та культура України», «Політологія», «Філософія і методологія науки», а також ОК 1 «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» третього рівня вищої освіти.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Філософська антропологія» повинно:

Результати навчання	
<ul style="list-style-type: none"> - сформувавши розуміння засадної ролі філософської антропології щодо наук про людину, як форми теоретичного самовизначення людини і людства; - сформувавши знання основних положень філософської антропології; - сприяти залученню філософсько-антропологічних підходів у процеси наукового пошуку й формування наукового кругозору здобувачів. 	Призначення дисципліни
<ul style="list-style-type: none"> - філософсько-антропологічних підходів у методології поведінкових наук; - специфіки самопізнання людини й людства у філософській антропології; - основ практичної філософії; <p>норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності</p>	Знання
<ul style="list-style-type: none"> - виявляти загальнотеоретичну спроможність; 	Уміння

<ul style="list-style-type: none"> - формулювати та обстоювати свою наукову позицію в питаннях природи людини, сутності психічного, інтелекту, віри, краси, моральності; - аналізувати методологічні принципи і теоретичні положення; - застосовувати положення філософської антропології при опрацюванні проблеми дисертаційного дослідження; - дотримуватись наукової етики. 	
<p>вільне спілкування з колегами та представниками наукової спільноти з галузевих питань свого наукового дослідження з застосуванням філософської культури та дотриманням норм академічної доброчесності</p>	<p>комунікація</p>
<p>Здатність до критичного аналізу і креативного синтезу нових ідей, які можуть сприяти прогресу науки та суспільства.</p> <p>Здатність до здійснення філософського узагальнення наукових фактів, ідей, закономірностей на основі загально-навчальних умінь.</p> <p>Здатність дотримання професійної етики науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності.</p> <p>Володіння особливостями філософської антропології як форми концептуалізації досвіду, теоретично аналізувати наукові ідеї та факти</p>	<p>Дисциплінарні компетентності</p>

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Філософська антропологія та її культурно-історичний вимір

Тема 1.1. Наріжні проблеми та категорії філософської антропології

Філософська антропологія як основа наукових знань про людину. Проблема природи людини та її місця в світі. Ключові категорії філософської антропології та специфіка культурного буття людини. Смысл філософської антропології як ресурсу конкретних наук про людину. Дослідницький вектор філософсько-антропологічного пошуку. Зв'язок філософської антропології та філософії культури.

Тема 1.2. Філософсько-антропологічні візії античності та середньовіччя

Архаїчні образи людини. Міфологічна людина. Спроби дослідження походження людей, їх реалізація у вивченні предметів древньої матеріальної культури. Образ людини в космоцентричній парадигмі. Сократ і початок антропософії. Платон про людський розум і душу. Вчення Аристотеля про душу та здібності людини. Ідеї переродження душі та розуму в філософії класичної давнини. Середньовічний тип духовності та антропології. Людина

як Боже творіння. Ренесансний гуманізм про призначення людини. Зародки антропоцентризму в добу Ренесансу.

Тема 1.3. Антропоцентрична парадигма у новочасній філософії

Концептуалізація суб'єкта в європейській філософії. Вчення Р.Декарта про людину, яка мислить. Дж.Берклі про сутність людини. Просвітництво як філософсько-антропологічний проект. Сутність антропоцентризму. Людина як істота: емансипація тілесності. Матеріалістичні підходи до природи людини. Теорія антропосоціогенезу. Містифікація людських якостей в ірраціоналізмі межі XIX – XX віків. Абсолютна значимість влади у філософії Ф.Ніцше. Інтуїтивізм А.Бергсона. Світова Воля у А.Шопенгауера та вплив його ідей на новітню філософію.

Тема 1.4. Розвиток філософської антропології в XX ст.

Категоріально-методологічний статус філософської антропології та антропологічний поворот у філософії. Феноменологія та феноменологічна філософія про специфіку буття й свідомості людини. Трансцендентальна феноменологія Е.Гуссерля. Екзистенціальна онтологія М.Хайдеггера. Вчення М.Мерло-Понті про феноменальне тіло. Роль феноменологічних дискурсів у становленні філософської антропології та її набутки у М.Шелера. Емансипація ідеї несвідомого. Психоеаналіз З.Фрейда і його значення для філософської антропології. Екзистенціалізм, його форми. Філософія мови та знака. Комунікативна філософія суб'єкта. Онтологія й есхатологія суб'єктивності в культурі постмодерну.

Тема 1.5. *Homo Virtualis* як онтологічний феномен

Віртуалізація людського буття, її вияви в культурі екранного кодування. Роль гаджетів у медіа-трансформації та дифузних процесах культури, розвиток масовості та інтерактивності суб'єкта, проблеми творчої діяльності. Феномен клубної і ігрової життєдіяльності. Проблема регенерації та дегенерації традиційних цінностей та надбань. Цифровізація як нова тотальність. Діджераті, їх вплив на інформаційно-технологічні процеси глобального розвитку. Пост-цифрові практики, їх ідеологія, форми та приклади. Штучний інтелект, перспективи його вливу на розвиток соціуму та специфіка взаємодії з людським розумом.

МОДУЛЬ 2. Форми культур-антропологічного досвіду людства

Тема 2.1. Дух і тіло як категорії філософської антропології

Духовно-тілесна апорія. Категорії духовності. Проблема душі. Душа у міфології, в релігії та в якості філософської категорії. Око та дух. Тема Ока в культурі. Духовні відчуття: міфи і реальність. Персональність тілесного буття як проблема. Гендерні аспекти тілесності й духовності. Тема репресії в осмисленні духовно-тілесного єства людини. Антропний принцип і його значення для формування постнекласичної науки. Зв'язок антропного

принципу з феноменологією, онтологією свідомості та мислення. Свідомість і свідоме буття. Hard problem of consciousness та логічний ідеалізм у науково-філософській проблематиці на межі ХХ-ХХІ століть.

Тема 2.2. Філософсько-антропологічний зміст естетики

Естетика як фундамент філософської думки. Закономірності чуттєвого досвіду в предметній сфері естетичного аналізу. Теоретично-методологічні перипетії естетики та їх зв'язок із формуванням філософсько-антропологічного досвіду. Суб'єктивні й об'єктивні передумови естетичного судження. Категоріальне осмислення естетичних явищ. Розширення дисциплінарно-сміслового поля естетики внаслідок розвитку дизайну та технологізації соціального буття.

Тема 2.3. Мораль і моральність у категоріях філософської антропології

Феномен моралі. Соціальна природа моралі і моральної норми. Закони спільного життя людей у соціумі в традиційних моралізаторських уявленнях. Зв'язок моралі і моральності. Людина між Богом і звіром. Проблема природи моральності. Основні категорії моралі і їх похідний характер від суспільного життя. Свіість як філософська етична проблема. Етика, її розгалуженість та її зв'язок із конкретними запитами суспільних інституцій.

Тема 2.4. Творчість і її філософсько-антропологічні підвалини

Природа творчості в ученнях і концепціях філософії. Ідея Божественної Благодаті та натхнення в традиційних інтерпретаціях творчої діяльності та обдарованості. Антропоцентризм як ідеологія творчої спроможності людини. Багатовимірний характер творчості. Творчість і трансгресія. Характеристики творчої діяльності, її концентровані форми в мистецтві та винахідництві. Креативність, вивчення креативності в дисциплінах глибинної психології та когнітивній науці. Творчі форми корекційного впливу в психології.

Тема 2.5. Релігія як культур-антропологічний феномен

Релігія та релігійність. Антропоморфізм релігійного досвіду. Релігія в історичному поступі. Релігійна, нео-релігійна та пост-релігійна свідомість. Категорія нумінозного в теорії релігії. Аналітика нумінозного у Р. Отто та К. Юнга. Поширюваність феномена нумінозного на явища внутрішнього світу, що не мають суцільно релігійної спрямованості. Тема смерті та безсмертя, її становлення мірами утвердження антропоцентризму. Символічне безсмертя в образах, мотивах і структурах мистецтва. Довголіття та його стратегії.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	заочна форма здобуття освіти					
	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
лекції		семінарські заняття	лабораторні (інші види)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
3-й рік, 2-й семестр						
Модуль 1. Філософська антропологія та її культурно-історичний вимір						
Тема 1.1. Наріжні проблеми та категорії філософської антропології	12	2		0	10	
Тема 1.2. Філософсько-антропологічні візії античності та середньовіччя	10			0	10	
Тема 1.3. Антропоцентрична парадигма у новочасній філософії	12	2		0	10	
Тема 1.4. Розвиток філософської антропології у ХХ ст.	12	2		0	10	
Тема 1.5. Homo Virtualis як онтологічний феномен	14		2	0	12	
Разом за модулем 1	60	6	2	0	52	
Модуль 2.						
Тема 2.1. Дух і тіло як категорії філософської антропології	12	2		0	10	
Тема 2.2. Філософсько-антропологічний зміст естетики	12	2		0	10	
Тема 2.3. Мораль і моральність у категоріях філософської антропології	10			0	10	
Тема 2.4. Творчість і її	12	2		0	10	

філософсько-антропо логічні підвалини						
Тема 2.5. Релігія як культур-антропологіч ний феномен	14		2	0	12	
Разом за модулем 2	60	6	2	0	52	
Разом	120	12	4		104	

Теми семінарських занять (у разі потреби)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.5	Номо Virtualis як онтологічний феномен	2
2.5	Релігія як культур-антропологічний феномен	2
	Разом	4

Теми практичних занять – не передбачено планом

Теми лабораторних занять – не передбачено планом

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Реферативні роботи здобувачів не є жорстко нормативною формою індивідуально-дослідних завдань (див. розподіл навчальних годин). Реферат з дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» являє собою викладення аргументованої позиції здобувача в поставленому питанні з використанням спеціальної літератури з програмного переліку і за вільним вибором. На семінарських заняттях практикується захист рефератів, а також дискусія за пропонованими темами.

Орієнтовна рекомендована тематика реферативних завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Практична філософія і її основні проблеми.
2. Цифрові практики в філософсько-антропологічному вимірі.
3. Нумінозний досвід як феномен філософського аналізу.
4. Психологічні механізми естетичної свідомості.
5. Психологічна природа та культур-філософська специфіка совісті.
6. Інтелект людський і штучний: філософсько-антропологічний аналіз.
7. Проблема авторства в аспекті онтології культури

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: лекції, семінарські заняття, індивідуальні письмові завдання (есе, реферат) з доповіддю, консультації, заходи контролю – екзамен; самостійна робота.

Методи навчання:

Лекції: пояснювально-ілюстративний, прийоми проблемного викладу – з застосуванням відеоряду за посередництвом технічних засобів навчання (презентація, науково-просвітній фільм, аудіо-матеріали);

Семинар: методи і прийоми проблемного навчання: проблемна бесіда, евристична бесіда, частково-пошуковий, академічна дискусія, презентація і захист розроблених положень у формі доповіді, рольова гра.

Контрольні заходи: використання елементів *проблемних* (евристична бесіда) та *інноваційних* методів: електронна презентація і захист положень, індивідуально-творчого завдання, тестування за системою OpenTest2.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання і методами демонстрування результатів навчання з дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» є:

- участь у семінарах (доповіді, дискусійні виступи, презентації);
- відповіді на питання навчального курсу за системою OpenTest2;
- виконання та захист есе, рефератів;
- екзаменаційні відповіді.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою.

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Форми поточного та підсумкового контролю успішності з навчальної дисципліни «Філософська антропологія»:

Поточний контроль успішності проводиться на семінарських заняттях згідно з зазначеними формами демонстрації її рівня здобувачами.

Поточний контроль проводиться наступними способами:

- усне опитування;
- академічна дискусія;
- доповіді та презентації.

Модульний контроль включений у структуру письмової контрольної роботи. Специфіка курсу «Філософська антропологія» полягає в особистісно-орієнтованому підході та сприянні духовно-теоретичній зрілості здобувачів освітнього ступеня *PhD*. Оцінка враховує всі форми академічної звітності.

З навчальної дисципліни «Філософська антропологія» форма **підсумкового контролю** – екзамен.

Формат **екзаменаційної процедури** – відповіді на три питання у білетах (перелік питань подано в силабусі). Максимальна сума іспитових балів 30.

30 балів – найвищий бал,

25 – «дуже добре» (смісловий еквівалент 85 балів ЄКТС),

20 добре,
 15 – «посередньо»,
 10 – 5 – слабо, рівень від градації Е до незадовільної оцінки.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль			
Модуль № 1	Лекції	3	0
	Семінари	1	5
	Індивідуальна самостійна робота	1	30
Разом за модуль № 1			35
Модуль № 2	Лекції	3	0
	Семінари	1	5
	Індивідуальна самостійна робота	1	30
Разом за модуль № 2			35
Разом за поточний контроль			70
II. Підсумковий контроль – екзамен			30
Разом за всі види навчальної роботи			100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

Питомий внесок семінарського заняття становить близько 14% від суми балів за модуль. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки та активності здобувача вищої освіти на занятті. Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті приблизно такі, як за традиційною п'ятибальною шкалою – відмінно, добре, посередньо, незадовільно, погано.

Викладач оцінює повноту і послідовність відповіді, вміння працювати з текстами філософії та рівень загально-навчальних умінь.

Критерії оцінювання знань здобувачів при модульному контролі з застосуванням індивідуальних самостійних завдань.

Індивідуальна самостійна робота, яка оцінюється окремо, передбачає підготовку доповіді з презентацією та есе. Характеризуючи представлену здобувачем доповідь з презентацією як форму звітності, звертаємо увагу на важливість самостійних формулювань, їх ясності й чіткості. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової

літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка виявляє вміння оперувати навчальним матеріалом в аналізі філософської й професійної тематики. Викладач оцінює рівень загально-навчальних умінь і мотивації навчання (професійно значимої тематики міркувань здобувача).

Критерії оцінювання:

30 балів – завдання виконане самостійно з опрацюванням літератури;

25 – 20 балів – виконане в повному обсязі, але бракує самостійних міркувань і аргументації наведених прикладів;

19–14 балів – виконане частково, матеріал некритично запозичений з сайтів Інтернет;

13 – 7 балів – нема презентації, доповідь дуже неповна, млява.

6 балів і нижче – вкрай слабко або не виконано завдання.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань. Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем (обсяг 1 а.а., унікальність не менша за 75%).

Викладачем оцінюється понятійний рівень, логічність та послідовність виділяти головне, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, вміння публічно представити матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

Модуль 1¹

1. Специфіка та призначення філософської антропології
2. Методологічне значення філософської антропології щодо наук про людину
3. Апорія духу й тіла: зміст та основні підходи
4. «Трудна проблема свідомості», її значення у філософії та науках про людину
5. Особливості уявлень про людину у мислителів Стародавнього Китаю
6. Людина в ідеях ведичної думки та буддизмі
7. Ідеї Сократа і початок антропософії
8. Тема людської душі в філософії Платона.
9. Трактат Аристотеля «Про душу» та його значення для розуміння концепції людини в античній філософії
10. Розуміння духу, душі і тіла в християнській релігійно-філософській думці
11. Антропоцентризм у гуманістичній філософії доби Відродження
12. Творча сутність людини в ідеях італійського Відродження
13. Атрибутивні властивості людини у філософії Р. Декарта

---

¹ Індивідуальна самостійна робота передбачає підготовку до модульного та підсумкового контролю. Отже, питання, винесені на індивідуальну підготовку до занять, є контрольними для складання модулів.

14. Дж. Берклі про сутнісні характеристики людини
15. Антропологічна концепція та категоричний імператив І. Канта
16. Людина у феноменології Духу Г.Гегеля
17. Антропологічний матеріалізм Л. Фейербаха
18. Діяльна сутність людини в діалектичному матеріалізмі К.Маркса
19. Концепція антропосоціогенезу
20. Містифікація волі, влади та життя в європейському ірраціоналізмі межі XIX – XX ст.
21. Образ «Надлюдини» у Ф.Ніцше.
22. Інтуїтивізм А.Бергсона – приклад ірраціоналізму у філософії людини
23. Феноменологія Е.Гуссерля як учення про людський розум
24. Концепція феноменального тіла у М.Мерло-Понті
25. Вчення М.Хайдеггера про буття-розуміння (*Dasein*)
26. Темпоральність в екзистенціальній онтології М.Хайдеггера
27. Вчення М.Шелера про місце людини у всесвіті та про *Ordo Amoris*
28. Психоданаліз З.Фрейда і його значення для філософської антропології
29. Буття та онтологічне запитання людини у філософії Ж.-П. Сартра
30. Бунтівна людина у творчості А.Камю
31. Роль смислу в житті людини, за В.Франклом
32. Психоданаліз Ж.Лакана та філософія мови
33. Діалогічність буття за М.Бубером
34. Розвиток ідеї діалогу в культурі XX ст.
35. Комунікативна філософія суб'єкта (К.Апель, Ю.Хабермас)
36. Онтологія й есхатологія суб'єктивності у культурі постмодерну
37. Віртуалізація людського буття, її незворотність і вияви
38. Природа віртуального, його притаманність людській природі. Форми та різновиди віртуального в культурній традиції
39. Час і простір людини віртуальної. Культура екранного кодування.
40. Штучний інтелект і перспективи його взаємодії з людським розумом

Модуль 2

41. Духовно-тілесна апорія. Категорії духовності людини.
42. Проблема душі
43. Смерть і безсмертя міфічне, логічне та символічне
44. Дух – категорія сутності людського
45. Око та дух. Тема Ока в культурі
46. Духовні відчуття: міфи та реальність.
47. Персональність соматичного буття.
48. Тіло в натуралістичному та нумінозному аспектах
49. Гендерні аспекти тілесності й духовності людини
50. Тема репресії в осмисленні духовно-тілесного ества людини (за працею М.Фуко «Надзирати й карати. Народження тюрми»)
51. Тема психічного здоров'я та божевілля у філософії
52. Естетичне у вимірі філософської антропології.

53. Естетика й антропоїдні образи світу
54. Антропна специфіка естетичного переживання
55. Естетичний акт і процес у вимірі філософської антропології
56. Естетичний смак і мода
57. Людські відносини, їх естетичний зміст
58. Антропологічний зміст феномена краси. Обґрунтуйте своє розуміння краси людини.
59. Іронія як інструмент філософсько-антропологічного аналізу
60. Вчинок. Філософсько-антропологічний смисл вчинку
61. Моральнісна практика, антропо-соціальна природа моральної норми
62. Проблема добра (на матеріалі праці «Прозорість зла» Ж.Бодрійяра)
63. Психологічний зміст етичних норм і відносин.
64. Етика як категоризація духовності
65. Моральність та соціально-психологічний клімат колективу.
66. Взаємозв'язок моральних установок колективу, мотивації та результативності його роботи.
67. Екзистенціальні основи моральнісних переживань та почуттів.
68. Проблема совісті в практичній філософії.
69. Релігійний та соціальний підходи до природи совісті.
70. Совість, свобода і відповідальність.
71. Етичний смисл свободи.
72. Любов і дружба. Щастя.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі у формі іспиту.

Відповідь на теоретичне питання оцінюється за критеріями досягнення нормативних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень філософської антропології, здатність вичерпно та аргументовано викласти ідеї та положення, висловити та обґрунтувати свою власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни.

Критерії оцінювання знань здобувачів за результатами складання іспиту (оцінюється від 0 до 50 балів):

30 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання;

25 – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки.;

20 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві помилки.;

15 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкрито зміст теоретичних питань;

10 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді нечіткі, допущено логічні помилки;

5 – 0 балів – не володіє навчальним матеріалом і не в змозі його викласти, має розмиті уявлення та не виявляє розуміння теоретичних питань.

Перелік теоретичних питань для підготовки до іспиту:

1. Специфіка та призначення філософської антропології
2. Методологічне значення філософської антропології щодо наук про людину
3. Апорія духу й тіла: зміст та основні підходи
4. «Трудна проблема свідомості», її значення у філософії та науках про людину
5. Особливості уявлень про людину у мислителів Стародавнього Китаю
6. Людина в ідеях ведичної думки та буддизмі
7. Ідеї Сократа і початок антропософії
8. Тема людської душі в філософії Платона.
9. Трактат Аристотеля «Про душу» та його значення для розуміння концепції людини в античній філософії
10. Розуміння духу, душі і тіла в християнській релігійно-філософській думці
11. Антропоцентризм у гуманістичній філософії доби Відродження
12. Творча сутність людини в ідеях італійського Відродження
13. Атрибутивні властивості людини у філософії Р. Декарта
14. Дж. Берклі про сутнісні характеристики людини
15. Антропологічна концепція та категоричний імператив І. Канта
16. Людина у феноменології Духу Г.Гегеля
17. Антропологічний матеріалізм Л. Фейербаха
18. Діяльна сутність людини в діалектичному матеріалізмі К.Маркса
19. Концепція антропосоціогенезу
20. Містифікація волі, влади та життя в європейському ірраціоналізмі межі XIX – XX ст.
21. Образ «Надлюдини» у Ф.Ніцше.
22. Інтуїтивізм А.Бергсона – приклад ірраціоналізму у філософії людини
23. Феноменологія Е.Гуссерля як учення про людський розум
24. Концепція феноменального тіла у М.Мерло-Понті
25. Вчення М.Хайдеггера про буття-розуміння (*Dasein*)
26. Темпоральність в екзистенціальній онтології М.Хайдеггера
27. Вчення М.Шелера про місце людини у всесвіті та про *Ordo Amoris*
28. Психологія З.Фрейда і його значення для філософської антропології
29. Буття та онтологічне запитання людини у філософії Ж.-П. Сартра
30. Бунтівна людина у творчості А.Камю
31. Роль смислу в житті людини, за В.Франклом
32. Психологія Ж.Лакана та філософія мови
33. Діалогічність буття за М.Бубером
34. Розвиток ідеї діалогу в культурі XX ст.
35. Комунікативна філософія суб'єкта (К.Апель, Ю.Хабермас)
36. Онтологія й есхатологія суб'єктивності у культурі постмодерну
37. Віртуалізація людського буття, її незворотність і вияви

38. Природа віртуального, його притаманність людській природі. Форми та різновиди віртуального в культурній традиції
39. Час і простір людини віртуальної. Культура екранного кодування.
40. Штучний інтелект і перспективи його взаємодії з людським розумом
41. Духовно-тілесна апорія. Категорії духовності людини.
42. Проблема душі
43. Смерть і безсмертя міфічне, логічне та символічне
44. Дух – категорія сутності людського
45. Око та дух. Тема Ока в культурі
46. Духовні відчуття: міфи та реальність.
47. Персональність соматичного буття.
48. Тіло в натуралістичному та нумінозному аспектах
49. Гендерні аспекти тілесності й духовності людини
50. Тема репресії в осмисленні духовно-тілесного ества людини (за працею М.Фуко «Надзирати й карати. Народження тюрми»)
51. Тема психічного здоров'я та божевілля у філософії
52. Естетичне у вимірі філософської антропології.
53. Естетика й антропоїдні образи світу
54. Антропна специфіка естетичного переживання
55. Естетичний акт і процес у вимірі філософської антропології
56. Естетичний смак і мода
57. Людські відносини, їх естетичний зміст
58. Антропологічний зміст феномена краси. Обґрунтуйте своє розуміння краси людини.
59. Іронія як інструмент філософсько-антропологічного аналізу
60. Вчинок. Філософсько-антропологічний смисл вчинку
61. Моральнісна практика, антропо-соціальна природа моральної норми
62. Проблема добра (на матеріалі праці «Прозорість зла» Ж.Бодрійяра)
63. Психологічний зміст етичних норм і відносин.
64. Етика як категоризація духовності
65. Моральність та соціально-психологічний клімат колективу.
66. Взаємозв'язок моральних установок колективу, мотивації та результативності його роботи.
67. Екзистенціальні основи моральнісних переживань та почуттів.
68. Проблема совісті в практичній філософії.
69. Релігійний та соціальний підходи до природи совісті.
70. Совість, свобода і відповідальність.
71. Етичний смисл свободи.
72. Любов і дружба. Щастя.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. У пріоритеті високий рівень пізнавальної активності та культури мислення, внутрішня мотивація досягнення компетентностей, спроможність до світоглядної позиції, академічна коректність.

2. Від здобувачів освіти вимагається підготовленість до семінарських занять з опрацюванням літератури, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Наукова спільнота поцінює культуру поведінки та повагу до іншої думки, що має відображатись у поводженні здобувачів і відповідає політиці НУЦЗ України щодо академічної доброчесності.

4. Використання мобільних пристроїв на заняттях з дозволу викладача для забезпечення цифрових технологій навчання (тестів у системі OpenTest2, MentiMeter, демонстрації презентацій, входу за посиланням у вказані викладачем електронні документи, і т.ін.).

5. Здобувач освіти має право дізнатися у викладача бальні оцінки своєї успішності й вести паралельний моніторинг накопичуваних балів. Зворотний зв'язок, наданий викладачеві, доцільний також у формі відгуку здобувача про якість викладання і застосовність знань. Викликають інтерес і враховуються побажання й пропозиції здобувачів щодо тематичного наповнення навчання, технологій і форм подачі навчального контенту.

6. Здобувачі повинні дотримуватися академічної доброчесності При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються роботи, що містять не менше 50 % оригінального тексту при перевірці на академічний плагіат.

7. Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися політики гендерної рівності відповідно до чинного законодавства.

8. На заняттях здобувачі вищої освіти мають дотримуватися заходів безпеки воєнного стану відповідно до чинного законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

Основна

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах). / О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.; Книга 2. 536 с.
2. Філософія: підручник для здобувачів вищої освіти /авт. кол.; за ред. О.В. Рябіної, Л.І. Юрченко. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 296 с. (бібліотека НУЦЗ України).
3. Рябініна О.В. Психологія творчості. Теоретичні виміри. Актуальні тенденції. Навч. посіб. – Х.: НУЦЗ України, 2019. – 286 с. (електронна бібліотека НУЦЗ України)
4. Філософська антропологія, психоаналіз та арт-терапія: перспективність взаємодії: підхід філософської антропології як метаантропології: збірник наукових праць / За ред. Хамітова Н. В. К.: Інтерсервіс, 2016. 206 с.

Додаткова

1. Освітньо-наукова програма вищої освіти «Екстремальна та кризова психологія». Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Спеціальність 053 «Психологія». Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. / Уклад. Л.М. Балабанова, Л.А. Перелигіна, О.В. Тімченко, С.Ю. Лебедева, В.Ф. Боснюк. Х.: НУЦЗУ, 2021. 24 с.

2. Робоча програма навчальної дисципліни «Філософська антропологія» освітньо-наукової програми «Екстремальна та кризова психологія». Спеціальність 053 «Психологія». Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти / Уклад.: О.В. Рябініна. Х.: НУЦЗ України, 2023. 15 с.

3. Голубович І. В. Стратегії розвитку сучасної філософської антропології та філософії культури : методичні рекомендації з вибіркового курсу для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 033 «Філософія» / І. В. Голубович, В. Л. Левченко, О. С. Петриківська. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. 80 с.

4. Попович М. Бути людиною. К.: Києво-Могилянська академія, 2016. 223 с.

Інформаційні ресурси

1. Медіаресурс Social. URL: <http://www.social.org.ua/>
2. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. URL: <http://www.filosof.com.ua>
3. Короткий довідник з історії філософії. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dovi.html>
4. UniCheck онлайн сервіс для перевірки на анти плагіат. Офіційний сайт. URL: <https://unicheck.com/uk-ua>.

Розробник:

доцент кафедри
психології в особливих умовах
доктор філософських наук, професор

Олена РЯБІНІНА